

הצד השני של המטבע

אני גם כעך שניו סמכויותיו של ראש-הממשלה. אבל אני נגד שחצנותם של פרופסורים כארץ אחרת, המכירים היטב את החוקה של ארצם ואת ההיסטוריה שלה, והמתיימרים להשיא עצות לארץ קטנה ורחוקה שאין להם מושג על נסיבותיה המיוחדות.

על שני גלגלים

חוויתי הרבה מן החוויות היפות ביותר של נעוריי על אופניים.

רכבתי על אופניים מתלאכיב לחיפה, בדרך הארוכה דרך שעברה כפתח-תיקוה, כפר-סבא, חררה ובנימינה. רכבתי מתלאכיב לירושלים, ומשם ליס-המלח.

אני זוכר היטב חווייה זו. זה היה בסוכות. אחרי נסיעה מפרכת של יום חצי בשרב ראינו לפנינו את המראה המלבב של ים כחול, שקרא לנו לטבול במימי המרעננים. זרקנו את האופניים, התפשטנו וקפצנו לתוך המים. זה היה כמו קפיצה לכיבשן. עשרות השריטות הזעירות, שבהן לוקה אדם כשטיל מסוג זה מבלי להרגיש בהן, בערו כאש.

הרבה מן החיזורים שלי באותה תקופה נעזרו באופניים. טיילנו עם בנות לבך-שמן, לרחובות. עד היום רגליי חוקות מרועותיי.

מדוע נזכרתי בכל זה? מפני שמוסר עולמי לאיכות-הסביבה שלח לי חוברת הנושאת את הכותרת: "האופניים — כלי-התחבורה לכוכב-לכת קטן".

המכונית, כך אומרת החוברת, אינה מתאימה עוד לכדור-הארץ. "בעיר נירירוק עוברים שליחים על אופניים ביעף על פני מכוניות התקועות כפקקים. עוברים אירופיים ורכבים למקומות-עבודתם. זה מוכיח כי האופניים הם תוספת מעשית לתחבורה המוטורית. ואילו בעולם השלישי, אשר האופניים הם לעיתים קרובות כלי-התחבורה היחיד שהמישפחה יכולה להרשות לעצמה".

בעולם יש כיום 800 מיליון זוגות אופניים, פי שניים יותר מאשר מכוניות. הייצור השנתי מגיע ל-100 מיליון זוגות אופניים, פי שלושה מייצור המכוניות.

כלל, האופניים הם תרופה להרבה מחולי החברה. הם מונעים פקקים ויהיו-אוויר. הם חוסכים את הקרקע הדרושה לכבישים ולמיג'רשביחניה, התופסים כשליש מכל הקרקע בעיר טיפוסי. הם מביאים לחיסכון במשאבים, אשר הכלכלה המודרנית מקדישה לייבוא בנזין. הם מספקים לאדם פעילות גופנית ומונעים מחלות לב וכליות.

בציור, שימוש מוגבר באופניים יבטיח את האדם ואת סביבתו.

נגרמניה נפוצה כשעתו האימרה שכלל אשמים. היהודים ורוכבי-האופניים. יש מדינות שבהן קיימת איבה עמוקה לכלי-התחבורה זה. ישיר ג'קארטה כאינדונסיה הפגיעו השילטונות 100 אלף ריקשות-אופניים וזרקו אותן לים.

לעומת זאת יש מדינות התומכות בשימוש באופניים. למי של: סין והולנד. סוללים שבילים מיוחדים לרוכבי-אופניים, כדי שיוכלו לנוע בלי הפרעה. בסין משלמות העיריות תשלום מיוחד לעובדים, המסכימים לבוא לעבודה על אופניים, כדי להקל את הלחץ על התחבורה הציבורית. ביפן נותנת הממשלה מנפים למי שמספקים מקומות-חינה לאופניים ליד תחנות התחבורה הציבורית. בתחנות-רכבת יפאניות רבות יש מיג'רשביחניה לאופניים, תוך שימוש במנופים.

כרוב הארצות המצב הפוך. הציבור כולו תורם מכיסו לבעלי המכוניות, בצורה של שימוש-חינם בכבישים יקרים וסוכסידיות לבניון. כך משלם הרוב העני עבור הנוחיות של המיעוט העשיר.

הסטטיסטיקה מראה שיש מיתאם מרדיק בין מחיר הבניון וריבוי השימוש במכונית הפרטית.

בסין יש מכונית פרטית אחת ל-1740 תושבים, בהודו ל-544, במצרים ל-123, ביפן ל-4.1 ובארצות-הברית ל-1.8. (ישראל אינה מופיעה בטבלה).

אני כולי כעך האופניים. אבל חוששני שהתעמולה לא תעזור. האדם רוצה במכונית פרטית. היא מתאימה לחוש הטריוויאלי שלו, לתשוקתו להימצא בדלת אמותיו, להפנין כוח ומעמד חברתי.

אילו היו הצהרונים שלנו מגרילים אופניים, האם זה היה מגביר את תפוצתם?

שתיקה כהודאה

מיכאל קרפיץ הקדיש את תוכניתו, מבט שני, להירדרות תרבות-היריב בישראל. בסיום הרברים נפרד קרפיץ מהצופים בפנים קודרות ואמר, כדרכו: "תודה שהייתם איתנו".

זהו דוגמה טובה מאוד למה שנאמר בתוכנית. כי פסוק זה משובש כל-כולו. אולי זה תרגום מאיריש, אולי משפה שאינה קיימת. על כל פנים, אין זו עברית.

שוטר יכול לדרוש מעציר: "תודה שהיית איתם". אולי אפשר לומר "תודה על שהייתם איתנו".

נימר חמד, נציג אש"ף ברומא, פנה אלינו בכעס היתולי ואמר: "די, תפסיקו כבר לדבר בשפת-הסתרים שלכם!" עושיה-שלום משני הצדדים מקבלים על עצמם סכנות רבות. כל מאמץ כזה מעורר שינאה אינסטינקטיבית בשני הצדדים. אין ספק גם כצד הפלסטיני רבות המתנגדים לפגישה מנהיגים עם אייבי נתן. הם רואים כזה שרות לישראל, כפי שרבים אצלנו רואים בכך שרות לאש"ף. נא לזכור: רגשות יש בשני הצדדים!

עשו לכם חוקה

הפרופסור אוריאל רייכמן סיפר באחד העיתונים שבארץ צות-הברית נערך כנס מרשים של מומחים אמריקאים לענייני-חוקה, ושם קבעו מסמרות לגבי החוקה הדרושה לישראל. הפרופסורים החליטו שלראש-הממשלה בישראל צריכות להיות סמכויות ביצועיות מרחיקות-לכת, וכו' וכו'. תהינן על שחצנותם של פרופסורים אלה, הגובלת בחוצי-פה. הם יודעים את הכל, ואינם יודעים דבר.

חוקה אמיתית היא בגד, התפור לפי מידותיו של הציבור הלובש אותה. אי-אפשר לקנות את הבגד הזה "מן הקולב". אחרת תהיה החוקה דומה לקאריקטורה. כמו החוקה הנהדרת של סטאלין משנת 1936, שנאמר עליה שהיא המתקדמת ביותר בעולם. ואכן, היא העניקה לכל רפובליקה סובייטית את הזכות לפעול מבחינת-המועצות כאוות-נפשה. אך עד לימי מיכאיל גורבצ'וב איש לא ניסה לממש זכות זו. אילו ניסה, היה מקבל כדור במיפרקת לפני שהיה מספיק לומר איוואן רובינסוןסקי.

אין שני בני-אדם והים בעולם. על אחת כמה וכמה שאין שני עמים הדומים זה לזה. כל עם הוא יציר תרבותו, תולדותיו, מצבו הגיאוגרפי, ומה עוד. מיכאל שאין שתי חוקות הדומות זו לזו. מה שטוב לעם אחד, יכול להיות רע מאוד לעם אחר. המוקרטיה הישראלית היא יצור ערין. בעיניי היא הפלא הגדול ביותר של תחיתנו הלאומית, מלבד החייאת השפה העברית — פלא גדול אף מן ההתיישבות העובדת. היא נוצרה יש מאין, כהיל אנשים שנמלטו מחמישים ואחד מיטוטרם רודניים — בדי בצאר הרוסי והקומיסאר הסובייטי וכלה בפיר הגרמני והנציב העליון הבריטי.

המוקרטיה שלנו רחוקה מאוד מלהיות מושלמת. אבל גם אנתון רחוקים מאוד מלהיות מושלמים. וגם הפרופסורים שלנו.

איני בא לטעון שאסור לשנות את צורתה. אפשר וצריך.

דרוויש (מימין) בפגישה בכיירות: הבעת-פנים

כאשר מתווכחים אצלנו על החוק הישראלי האוסר פגישות עם ראשי אש"ף, גם לשם דיון על הפסקת המלחמה והאלימות, שוכחים את הצד השני.

אבל גם כצד הפלסטיני יש התנגדות עזה למיפגשים כאלה עם האוייב הישראלי, יהיו כוונותיו כאשר יהיו.

התנגדות זו נובעת ממישקע עמוק של רגשות — גאוה לאומית פגועה, זעם, שינאה, עלבון.

במשך השנים התנהל עלינו ויכוח נרגש בתוככי אש"ף ובתוככי פת"ח. לא רק הקנאים המטרופים של אבנר-דאל — כפיליהם של גאולה כהן ומאיר כהנא כצד השני — מתנגדים לכל שיג ושיח עם האוייב הציוני. גם בצמרת פת"ח היו וישנם רבים, המתנגדים באופן נחרץ לכל פגישה. הם עשו את המוות לידידיי סעדי אליחמאמי ועיצאם אל-סרטאווי, עוד לפני שאנשי אבנר-דאל רצחו אותם. הם לא שינו את דעתם עד היום.

על רקע זה קראתי בעניין רב את סיפרו של מחמוד דרוויש, זכר לשיכחה, שהוא יומן ספרותי מימי המצור על ביירות. זה עתה יצא כעברית. וכך תובט שם:

"לפני כמה ימים מצא אותי (פלוני) באחד המישרדים ולחש באוזניי: בוא איתי.

"הכנתי את הרמו ולא שאלתי לאן פניי מועדות.

ככל דבר יכול היה לעלות על דעתי, מלבד למצוא את עצמי פנים-לפנים מול האיש הזה, בעל החוות הגרמנית, יושב עם המנהיג.

"הוא פנה אלי: אתה וזכר אותי? אני אורי.

"התרחתי, אך עניתי בנימה מבודחת: מה, נכנסתם לביירות או שנפלת שבבי?

"לא זה ולא זה, הוא ענה. באתי מאל-אשרפיה לראיין את מר ערפאת.

"כעסתי עוד יותר, אך לא הגבתי. ביירות רוחשת נציגים של כל העיתונות העולמית. האם חיוני לנהל את השיחה הזאת עם העיתונאי הזה בזמן הזה? כל דבר בעיתו, ואין זאת העת לדבר הזה. אבל ערפאת רואה את נושא ההסברה בעיניים אחרות. אולי רצה להעביר מסר ישיר, אולי רצה שבגין יתפלש ביותר טירוף.

"אבר-עמאר היה רגוע עוד יותר מהמסר שרצה להעביר לדעת-הקהל הישראלית המרוערת. כאשר נשאל על-ידי העיתונאי לאן ייצא כאשר ייצא מביירות, ענה ללא היסוס: אני הולך לארצו. אני הולך לירושלים.

"המילים האלה לא עוררו בי שום התרגשות, כשם שעוררו התרגשות בישראל, שענינו נתמלאו רמעות של בושה. אבר-עמאר הוסיף: למה לא? מדוע לא אלה לארצו? למה יש לך זכות ללכת לארצו, ולי לא ניתנת הזכות ללכת לארצו?

"נצמטם נפלה, והשיחה עם הציגלם ועוררת-העיתונאי נעצו במטה ממושכים בפני האוייב האגרות. אחת שאלה אותי: היכן הכאפיה המפורסמת שלו? בכל מקום, עניתי, אבל כעת הוא חבוש כוכב צבאי, כי הוא חייל במילחמה. היא מביטה בו עוד ועוד. שאלתי אותה: האיש מוצא חן בעיניך? הוא רווק. אמרה: מאוד מוצא חן בעיניי.

"אבל בעיניי, הראיון הזה לא מצא חן, ולא הקלות שבה גרף בעל-הבית עם בני-מישפחתו אל תוך ערשת-המצלמה הישראלית למען רוב אחד בלבד — שבני-מישפחתו שם יראו את תמונת כבודו כאן. אני אומר לעצמי: אייבם אנו לדעת את כל מה שהתגעגע — האם לארץ או לתמונתנו בחוץ לארץ או לתמונת עגנונינו לארץ שבתוך הארץ?"

יש בתיאור זה כמה הגזמות ספרותיות (רמעות, בושה וכו'). אבל בעיקרו הוא נכון. שיחתנו התנהלה בביתו של קציין פת"ח, נימר שאקור מכפר סח'נין, וייתכן שהיה מעוניין שאמו הוקנה בכפר תראה את פניו בתצלום, כדי שתיווכח שהוא נותר בחיים.

אחרי שהתחילה השיחה שלח ערפאת להביא את מחמוד דרוויש, גם הוא אורח ישראלי מהגליל, לשעבר פעיל ברק"ח, שהצטרף לשרות הפת"ח. אני זוכר שדרוויש הופיע באמצע השיחה, והצטרף למעגל. לא ידעתי מה רגשותיו באותו מעמד. אחרי שענת סרוגוסטי, שרית ישי ואני קיבלנו על עצמנו סכנה כה רבה כאשר חצינו את הקוויים של חמישה צבאות (צה"ל, הפלנגות, הצבא הלבנוני, הצבא הפלסטיני והצבא הסורי), לא עלה כלל על דעתי שבואנו יעורר זעם כה עמוק בלב המשורר הפלסטיני.

עכשיו, כשאני מסתכל מחדש בתצלומים של הפגישה, אני באמת שם לב שפניו של דרוויש רחוקות מלהיראות מאושרות.

נראה לי שכאן מתגלה כל הסבך הריגשי. באותו יום, עוד על אדמת לבנון, שמעתי ברדיו של מכוניתי ששלושה שרים בממשלת-ישראל, ובראשם יצחק מורעי, תובעים להעמיד אותי לדין כאשמת בגידה. והנה, אחד המשתתפים בפגישה, שאינו קנאי קיצוני כלל וכלל, סבר כי אסור היה לערפאת לקבל את פניי.

מאז פגשתי את דרוויש כמה פעמים, והוא נהג כי בדידות רבה. פעם נסענו ביחד במכונית ברומא — הוא, אני ועימאר שאקור, יועצו של ערפאת ואחיו של בעל-הבית שלנו בכיירות. שלושתנו ריבנו עברית חדה, עד כי הנהג שלנו, בכיירות,